

*Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarországi feltámadásában.*

Amen.

REFORMKÍSÉRLETEK.

A világháború és a nyomában lezajlott események nemcsak sebeket ejtettek rajtunk, nemcsak romokat hagytak maguk után, hanem a múltban elkövetett hibáinkra és mulasztásainkra is ráeszméltettek bennünket. Elkövetkezett a magunkbaszállás, melyre vajmi ritkán gondoltunk, amikor még önfelédten élhattük világunkat.

A sok mulasztás egyike volt az, hogy a béke hosszú éveiben váltig hangoztattuk ugyan az általános iskolai reform szükségességét, de semmit sem tettünk megvalósítására, még komoly előkészületeket sem. Üdvös törvények hozattak, de csak részleges hatályúak, a köznevelés egyes területeire vonatkozóak. Hasznos rendeletek jöttek létre, de inkább alkalomhoz kötöttek, az élet véletlen eseteiből eredők, semmint egyetemesek és tervszerűek. Minden egyes iskolafaj új-tantervet és módszeres utasítást kapott külön-külön, egymásra való tekintet nélkül. Számos terv merült fel a népiskolák, az ismétlő iskolák, a polgári iskolák, a középiskolák szervezeteinek átalakítására, de Eötvös József minisztersége óta nem akadt közoktatási kormány, mely a magyar tanügy egységes szervezését célba vette vagy megvalósítására tudatosan készült volna. Mert az egyes iskolafajoknak külön-külön, esetről-esetre való szabályozása nem nevezhető szerves reformnak. Amire szükség van, nem kevesebb, mint az, hogy a köznevelés egész területét egy átfogó pillantással egységben lássuk és ennek a nagy szervezetnek egyes részeit és fokozatait egymást feltételező összefüggésbe hozzuk. De jól jegyezzük meg: ez az egység — legalább szerintem — távolról sem jelenthet egyformaságot, amely minden fejlődést megakaszt, hanem az egyes iskolafajoknak olyatén egymásba fogózását, hogy hézag avagy fölösleg ne maradjon közöttök.

A múltak tanulságaiból ítélve alig lehet kétséges, hogy az egyetemes iskolai reform ma időszerűbb, mint valaha. Az iskolának is, még pedig minden iskolának, le kell vonnia a világháború és a forradalom pozitív és negatív tanulságait. Talán senki sem lesz immár, aki azt merné állítani, hogy a mai iskolának egészen olyannak kell lennie, aminő 1914 előtt volt. Oly nagy dolgok történtek azóta, oly óriási fordulatok mentek végbe az európai államok életében, oly

súlyos problémák vetődtek fel az események árjából, melyeknek valamelyes hatása alól az iskola se vonhatja ki magát.

Az egyetemes iskolai reform időszerűsége tehát ebben kétségen felül áll. A tragikum már most abban van, hogy olyankor kellene ehhez a reformhoz hozzáfognunk, mikor a nemzet egy mérhetetlenül nagy örvény szélén áll. Hogyan alkossa meg az egyetemes iskolai szervezetet oly ország, melynek évi költségvetése 10 milliárd hiánnyal záródik? S hogyan akarjuk most ezt az iskolaszervező feladatot megoldani, mikor a béke éveiben épen semmit se tettünk, ami ily messzeható vállalkozás előkészítéséhez szükséges? S ez az utóbbi mulasztás talán még végzetesebb, mint az anyagi eszközök elégtelensége. Mert ezidőszerint nem áll rendelkezésünkre semminemű tapasztalati anyag, mely némi biztosítékot nyújthatna afelől, hogy nem fogunk rossz munkát végezni és a sötétbe való ugrást el fogjuk kerülni. Ilyen biztosítékok nélkül majdnem vakmerőségnek tűnik fel a reform. Mert ha nem válik be, nemzedékek művelődése fogja megsínyleni az elkövetett ballépést.

Véleményem az, hogy igenis meg kell állapodnia a közoktatási kormányznak a reform alapelveiben és kereteiben, de nem azzal a céllal, hogy ez a tervezet mindjárt törvényté váljék, hanem hogy elébb az ország egyes helyein kipróbáltassék. Miért ne lehetne egy-két nagyobb vidéki városnak összes köznevelési intézményeit kísérletképen az új tervezet szerint fokozatosan átalakítani, megadva nekik mindazokat a jogokat, melyeket eddig élveztek? Magyarországnál hatalmasabb államok is nem egyszer ily helyi kísérleteken kezdték meg az iskolai reformokat. Gondoljunk a német reformközépiskolákra és keletkezések módjára. Eleinte csak egyes városok szerveztek ily intézeteket. (a közoktatási kormány beleegyezésével); utóbb mind több és több hasonló intézmény alakult, míg végre számuk több százra rúgott és a németországi középoktatásnak egy negyedik, immár az államkormánytól is felkarolt típusává nőtték ki magukat.

Hazánkban sokkal csekélyebb a társadalom kezdeményező ereje, semhogy a kipróbálásnak ilyen módzata lehetségesnek ígérkeznek. Nálunk az első lépést a kormányznak kell megtennie. Ki kell szemelni egy nagyobb vidéki közművelődési középpontot, ahol az elemi népiskolákon kívül van polgári iskola és egy vagy két középiskola s mindezeket az intézményeket a megállapított tervezet szerint egységes összefüggésekben fokozatosan át kell szervezni. Ily módon értékes tapasztalatok szerezhetők, melyek vagy megerősítik a kormány koncepcióját vagy annak megfelelő módosítására, illetőleg megigazítására vezethetnek. Csak ilyenemű kísérletek után kerülhetne a sor arra, hogy az egyetemes iskolai reform végleges alakot öltjön és a törvényhozás elé kerüljön.

Ajánlom az eljárásnak ezt a módját az illetékes körök figyelmébe. A kormány semmit sem kockáztat vele, s legalább megteszi az első szemellátható lépést a kor követelte reformáló munkához.

FINÁCZY ERNŐ.